

A magyar honvédelem központi finanszírozása

2009

Kern Tamás

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK	2
EREDMÉNYES INTÉZMÉNYI ÁTALAKÍTÁS	3
KÖLTSÉGVETÉSI KRÍZIS A KORÁBBI ÉVEKBEN	4
AZ ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK JELENTÉSE	5
A 2010-ES KÖLTSÉGVETÉS LEGFONTOSABB MAKRO SZÁMAI	7
KONKLÚZIÓK	10
IRODALOM	12

Eredményes intézményi átalakítás

2009. szeptember közepén, az ország közjogi méltóságai előtt tartották meg a „Bevetési Irány 2009” hadgyakorlat záróbemutatóját. A katonai akció kapcsán Bajnai Gordon az elmúlt évek egyik legnagyobb kormányzati sikerének nevezte a haderőreformot, míg Sólyom László arról beszélt, hogy a hadsereg főparancsnokaként a látottak meggyőzték arról, hogy a Magyar Honvédség képes szavatolni a magyar emberek biztonság iránti igényét. Mind a köztársasági elnöknek, mind pedig a kormányfőnek – kisebb megszorításokkal – de igaza van. Bajnai kijelentését annyiból árnyalnánk, hogy álláspontunk szerint ebben a kormányzati ciklusban kizárólag a haderőreformra lehet büszke a kormányzat, más alrendszerek esetében (pl. oktatás, egészségügy, gazdaság) a kormányzati reformtörekvések megtorpantak, lelassultak.

Ennek ismeretében még látványosabb, hogy a 2007-es év második felétől kezdődően alapvetően pozitív változások regisztrálhatók a védelem- és katonapolitika terén. Elsősorban annak következtében, hogy 2006 őszétől szakmai szempontok szerint folyik a védelmi szférát, illetve a Magyar Honvédséget érintő döntéshozatal. Ebben a vonatkozásban talán a legfontosabb körülmény, hogy a Honvédelmi Minisztérium, illetve a szervezetet működtető politikai stáb lényegében jelentősebb hiba nélkül végzi feladatát. Az új minisztériumi vezetés közvetlenül a kormányváltás után szisztematikus munkához látott, melynek következtében 2007 végére egy teljesen átalakuló intézményrendszer szolgálta a Magyar Köztársaság biztonságát, igaz egyre szűkülő költségvetési támogatás, és egyre csökkenő honvédségi létszámkeret közepette.

Mindeközben tovább folytatódik az új képességek tervezett kialakítása, és mára rutinszerűvé vált külföldi missziós feladatok (Afganisztán, Koszovó) szakszerű ellátása. A Magyar Honvédség átalakításának folyamata, illetve a szövetségesi – elsősorban NATO – vállalások teljesítése tehát jó irányba halad. Ezt jelzi az is, hogy a kiélezett belpolitikai viták, valamint a kisebbségi kormányzásból adódó konfliktusok ellenére a katonapolitika alakítása Magyarországon alapvetően ötpárti egyetértésben zajlik, talán egyedüli szakpolitikai ágazatként mentes a direkt pártpolitikai vitáktól.

Mindezek ellenére ugyanakkor kár lenne tagadni, hogy a védelmi ágazat krónikus költségvetési megszorításoktól szenved, igaz, a katonai költségvetés a rendszerváltás óta sohasem bizonyult elégségesnek az alapvető feladatok ellátására, a szükségszerű technikai fejlesztések előmozdítására és a humánállomány megfelelő bérezésére. Egyértelműen megállapítható: a védelmi ágazatot tekintve az utóbbi 8–9 évben a finanszírozásban mutatható ki a legnagyobb elmaradás.

Költségvetési krízis a korábbi években

A NATO 2002-es prágai csúcsértekezletén a magyar kormány még a védelmi kiadások jelentős emelését ígérte meg. A Medgyessy-kormány önkéntes vállalása szerint a 2003–2006 közötti időszakra a védelmi költség GDP-hez viszonyított arányát 1,81 százalékról 2,01 százalékra kívánta emelni, amelyből közvetlenül a Honvédelmi Minisztérium részaránya 1,81 százalékot tett volna ki. A konkrét és egyben számon kérhető vállalás azonban nem teljesült, a négyéves ciklus alatt a katonai kiadások radikálisan visszaestek: 2004-ban a GDP 1,69 százaléka, 2005-ben 1,27 százaléka, 2006-ban 1,15 százaléka, míg 2007-ban már csak 1,1 százaléka fedezte a magyar honvédelem kiadásait. Ez az arány 2008-tól sem módosult alapvetően, így a 2008-as év egészében a honvédelmi tárca csak a GDP 1,14 százalékát kitevő támogatást kapott az államtól, s 2009-ben sem változott meg alapvetően a szféra finanszírozási kerete (1,16%).

A HM költségvetésének GDP arányos alakulása 2004–2009. között az ÁSZ jelentése alapján

	2004.	2005	2006.	2007.	2008.	2009.*
Költségvetési törvény szerinti költségvetés (Mrd Ft-ban)	346,9	288,1	283,1	278,2	319,7	338,4
GDP %	1,69	1,27	1,15	1,1	1,14	1,16

* Az Országgyűlés elé benyújtott, visszavonás előtti költségvetés

Méltányolandó ugyan, hogy Szekeres Imre honvédelmi miniszter 2008. folyamán több alkalommal is bejelentette, hogy a kormány 2009-től 2013-ig a GDP arányait tekintve, 0,2 százalékkal kívánja növelni a védelmi költségvetést, ismervé azonban a gazdasági válságból következő kockázatokat, ma már nem, vagy csak alig tartjuk teljesíthetőnek a kormányzati szándékot. Annak ellenére fenntartjuk ezt az állításunkat, hogy a 2009 januárjában elfogadott, kormányhatározatban testet öltő Nemzeti Katonai Stratégia is – egyfajta kötelezettségként – ezzel a financiaális adattal kalkulál.

Felhívjuk a figyelmet továbbá arra is, hogy a NATO bukaresti csúcstalálkozóján (2008. március) született informális megállapodás mellett – miszerint elsősorban nem a 2 százalékos GDP-arányos védelmi kiadásra kell törekednie Magyarországnak (illetve azon tagállamoknak, amelyek nem érik el az 1,3 százalékos szintet), hanem arra, hogy öt év alatt legalább a GDP 1,3 százalékát fordítsa a katonai szektorra – a 2007 júniusában született, a "Magyar Honvédség további fejlesztésének irányiról" szóló 57/2007-es országgyűlési határozat is arra „kötelezi” a kormányt, illetve a parlamentet, hogy törekedjen arra, hogy az ország teherbíró képességével összhangban a katonai kiadásokra fordított költségvetési források GDP részarányát folyamatosan közelítse a NATO tagállamok átlagának megfelelő arányához.

A költségvetési adatok ismeretében azonban kijelenthetjük: Magyarország nem indult el még jelzésértékűen sem abba az irányba, amely a felzárkózást jelenti a NATO-tagállamai által teljesített finanszírozási átlaghoz. Gazdag Ferenc helyesen mutat rá a magyar költségvetési vállalás elégtelen voltára, amikor is tanulmányában közli, hogy az európai NATO-tagállamok 2008-ban átlagosan a GDP 1,9 százalékát fordították védelemi kiadásokra.

Nem tagadható, hogy a hadsereg létszámához viszonyítva az ország erőn felül teljesít a külföldi katonai jelenlétet illetően, hiszen kétségtelen tény, hogy a Magyar Honvédség a NATO-missziókban való szerepvállalások (pl. Afganisztán) tekintetében a tagországok között kiemelkedően, az első harmadban szerepel, ugyanakkor az expedíciós feladatok önmagukban nem helyettesíthetik a 17-18 év óta felhalmozódó katonai fejlesztések hiányát vagy a katonatársadalom presztízsét megalapozni képes új bérrendszer kialakítását. Márpedig erre a kormányzat által biztosított anyagi keretek továbbra is elégtelennek bizonyulnak.

Az Állami Számvevőszék jelentése

Erre a tarthatatlan financiaális állapotra hívta fel a figyelmet tulajdonképpen az Állami Számvevőszék 2009-es, „a Honvédelmi Minisztérium fejezet működésének ellenőrzéséről” szóló jelentése is. Az Országgyűlés ellenőrző szerve a Honvédelmi Minisztérium irányításának és gazdálkodásának 2005-2008. közötti időszakát fogta át, ezen belül hangsúlyozottan az utóbbi két év (2007-2008) feladatellátására irányult. Az átfogó ellenőrzés időszakában készítették elő a honvédelmi fejezet 2009. évi költségvetése tervezésének ellenőrzését az ÁSZ hatáskörébe tartozó területeken. A jelentős kritikát megfogalmazó szakmai „dolgozatban” az ÁSZ szakértői a következő fontosabb következtetések levonására vállalkoztak:

- A tárca struktúrája az átszervezéseknek köszönhetően átláthatóbbá vált, ugyanakkor az átalakításoktól várt megtakarítás mértéke nem volt számottevő, így nem válhatott a fejlesztés, illetve működés hiánypótló forrásává. A változatlan feladatellátáshoz rendelt szervezetek számának és ezek létszámának csökkentése mind a minisztérium, mind a Magyar Honvédség alakulatainál túlterheltséget, túlmunkát eredményezett, a megbízással foglalkoztatottak növekedését hozta magával, ezek pedig növelték a költségeket.
- A források kiszámíthatósága a nemzeti költségvetés kedvezőtlen irányú változásai következtében nem valósult meg, így a 10 éves tervek az aktualizálás, a gördítés mellett sem adhattak megbízható alapot az éves költségvetési tervek elkészítéséhez.
- A 2006. évvel kezdődően tervezett 1,81%-os GDP arányos védelmi kiadások vállalásának – ezzel a haderő technikai felszereltsége, infrastruktúrája, illetve az állomány élet- és munkakörülményei NATO-haderők átlagszínvonalához való közelítésének – nem volt realitása.
- A hiányzó erőforrásokat a honvédelmi tárca oly módon igyekezett „kiegyensúlyozni”, hogy az adott időtávra annyi prioritizált feladatot tervezítettek, ami a kötelezettségvállalásoknak éppen megfelelt. A kritikus helyzeteket részben a fejezeti egyensúlyi tartalék felhasználásával, részben a kért, illetve kapott évközi póttámogatásokkal tudta a tárca áthidalni.

Ezek gyakorisága azonban nem a tervszerű költségvetési gazdálkodás jellemzője. (A jelentés ugyanakkor elismeri, alapvető szemléletváltást tükröz a Nemzeti Katonai Stratégia, miszerint a Kormány tervszerűen úgy kívánja növelni a védelmi kiadások költségvetési támogatását, hogy az 2013-ban meghaladja a GDP 1,3 százalékát. Mint azt a korábbiakban jeleztük, ezt nem tarjuk reális elvárásnak.)

- A honvédségi létszám alapvetően a finanszírozási lehetőségek mentén alakult. Ugyanakkor a kiáramlás – elsősorban a folyamatos átszervezés miatt érintetteknel, a bizonytalan élethelyzetek elkerülése érdekében – nagyobb mértékű volt, mint ahogy azt a szervezeti változások szükségessé tették.
- Különösen kritikus méretűre csökkent a légénységi állomány, alapvetően a honvédség vonzerejének csökkenése (versenyképtelen jövedelem és juttatások) következtében. A légénységi állomány négy éven belüli pótlásához – egyúttal a védelmi képességek teljesíthetőségéhez – évi 1900 fő toborzási igényt kell kielégíteni.
- A honvédség logisztikai támogatása több esetben (pl. szállítási infrastruktúra, mérőműszerek, missziós felszerelések, karbantartások területén) a minimálisra korlátozódott, olykor a katonai tevékenységet is hátráltatóan hiányos volt (pl. gyakorlat elmaradása üzemanyaghiány miatt).
- A költségvetési támogatás visszafogása következtében a fejlesztések halasztása a meglévő eszközök üzemeltetésére, rendszerben tartására fordított kiadások növekedésében éreztette és érezteti hatását.
- Az igények és lehetőségek vonatkozásában rendre megbomló költségvetési egyensúly helyreállítása jellemzően a haderő- és képesség-csökkentéssel járt együtt. A kormányzat átfogó takarékosági programjainak hatásai a megkezdett haderőreformot olyan kényszerpályákra terelték, melyeken a hazai védelmi erő visszafogottabb fejlesztése mellett a korábbi szövetségi vállalkozások elhalasztására (pl. földfelszíni felderítő rendszerek) is sor került. (A jelentés ugyanakkor azt is elismerte, hogy a honvédelmi tárca a nemzetközi feladatai teljesítését kiemelt prioritással kezelte, ami a gyakorlatokon rendszeresen elért jó és megfelelt minősítéseivel, a nemzetközi missziók sikereivel volt mérhető.)
- A 2009-2018. évek stratégiai céljait a tárca kizárólag a tervezett tartalék lehívhatósága esetén látja teljesíthetőnek. Ugyanakkor az egyensúlyi tartalékok felhasználására épülő hosszú távú stratégia veszélyes és tarthatatlan. Ezért az időtálló nemzeti és szövetségi feladatvállalások teljesíthetősége megkívánja, hogy azokat a realitások talaján álló Nemzeti Katonai Stratégia alapozza meg, amire csak a Nemzeti Katonai Stratégia elfogadását követően nyílt lehetőség.

A 2010-es költségvetés legfontosabb makro számai

A 2010-es költségvetési törvény indoklása szerint, a szövetségi követelményeknek megfelelő – s egyben a költségvetés alapját jelentő – 10 éves gördülő tervezés során, a 2010-2019 tervidőszakban a fő hangsúly továbbra is a Magyar Honvédség alkalmazhatóságára, telepíthető képességének növelésére, a nemzeti és nemzetköz keretek közötti alkalmazás követelményeinek megfelelő katonai képességek kialakítására, valamint a haderő expedíciós és professzionális jellegének erősítésére tevődik.

A Honvédelmi Minisztérium költségvetése ebben az évben is a NATO tervezési gyakorlatának megfelelően, GDP-arányosan került megállapításra. 2010-ben a védelmi szféra költségvetési kiadási előirányzata a 2009-ben tervezett büdzsészámkhoz viszonyítva 0,03 százalékkal, 1,14 százalékról 1,17 százalékra növekszik. A központi támogatás 279 milliárd forint, ami az ún. „Hadfelszerelés-fejlesztési programok” előirányzatával (29 milliárd Ft) együtt mintegy 308 milliárd forintot biztosít elviekben a védelmi szektor számára. Ez az új intézmény tulajdonképpen az utóbbi évek költségvetésében jelentkező „Zárolt fejezeti egyensúlyi tartalék” intézményét váltja. Mint ismeretes a fejezeti egyensúlyi tartalék felhasználására csak az államháztartás bevételeinek és kiadásainak alakulását figyelembe véve kerülhetett sor, így azzal biztosan számolni a korábbi években – ahogyan azt az ÁSZ jelentése is megállapítja – nem lehetett. Ezt pregnánsan bizonyítja, hogy a 2009-es költségvetés – egyébként a 2008 őszén kivételes gyorsasággal realizálódó pénzügyi válság által kényszerűen motivált – három egymást követő tervezetében a Honvédelmi Minisztérium Zárolt fejezeti egyensúlyi tartalékai fokozatosan növekedtek előbb 25 milliárd forintról 26,5 milliárdra, majd végül 29,3 milliárd forintra. A fejezeti egyensúlyi tartalék jelentős része 2009-ben – a korábbi évek gyakorlatához hasonlóan – elvonásra kerültek, így a tárca összességében legfeljebb a GDP 1,1 százalékával gazdálkodhat a 2009-es évben.

Az új intézmény, a Hadfelszerelés-fejlesztési program – a 2010. évre vonatkozó költségvetési törvény alapján – szintén egyfajta központi zárolásként funkcionál, hiszen csak a központi bevételi előirányzatok teljesítésének alakulása figyelembevételével, és a kormány külön engedélyével használható fel. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy a honvédelmi tárca csak abban az esetben juthat a mintegy 29 milliárd forinthez, ha a bevételi előirányzat (azaz a 2010-ben várhatóan befolyó adók és járulékok összege) 102,9 százalékon teljesül, amire egy gazdasági-pénzügyi válság közepette – valljuk meg őszintén – minimális esély mutatkozik. Ráadásul ez az egyelőre zárolt előirányzat csak a szövetségi tagságból, a biztonsági környezetből és kihívásokból adódó katonai képességek kialakítása érdekében elindított 2010-ben megvalósuló fejlesztési programokra fordítható, másra át nem csoportosítható. Ez a későbbiekben egyébként masszív tervezési kötelezettséget ró a minisztériumra és a vezérkarra, ennek híján ugyanis nehéz lesz meggyőzni a Pénzügyminisztériumot a zárolás feloldására, már amennyiben a 102,9 százalékos bevételi előirányzat egyáltalán bekövetkezik.

Amennyiben a HM kezelésében működő, de ugyanakkor a honvédelem területéhez csak igen áttételesen kapcsolódó Állami Egészségügyi Központnak

2010-ben folyósítandó, mintegy 16-17 milliárd forintot kitevő anyagi kötelezettséget is levonjuk a központi költségvetés által nyújtott támogatási keretből, akkor megállapíthatjuk, hogy a védelmi ágazat ténylegesen prognosztizálható, GDP-arányos támogatása 2010-ben mindössze 1 százalékot, mintegy 262 milliárd forintot tesz ki. Ez végeredményben azt jelenti, hogy a védelmi szféra 2010-es költségvetési előirányzata nominális értékét tekintve eléri a 2009-ben központilag folyósított támogatás mértékét, ugyanakkor reálértékben – 3-4 százalékos éves inflációval számolva – visszaesésként értelmezhető.

A HM fejezet 2010. évi megtervezett költségvetési létszámkerete 26500 fő, ez mintegy 300 fővel magasabb létszám, mint a 2009-es költségvetési törvényben rögzített keret. Örvendetes, hogy ez a létszámnövekmény egyértelműen a katonai állomány keretét (19383 fő) emelte, s ezzel párhuzamosan a polgári állomány létszáma csökkent (7117 fő). A mintegy 7 ezer főt elsősorban a minisztériumi apparátus, a katonai ügyészségek, illetve legfőbbképpen az Állami Egészségügyi Központban dolgozó közszolgák teszik ki.

Az állománykategóriák közötti arányok azonban továbbra sem minősíthetők ideálisnak. A korábbiakban már citált 2009-es ÁSZ-jelentés ugyanis felhívja a figyelmet, hogy 1142 tiszt, 1357 tiszthelyettes, valamint 2945 szerződéses katona hiányzik a katonai állományból, miközben 850 fős közalkalmazotti többlet mutatható ki. Ennek ismeretében a 2010-es költségvetési létszámkeretben bekövetkezett kismértékű, de mégiscsak megfigyelhető elmozdulás a katonai állománykeret bővítése irányában egyértelműen üdvözlendő lépésként minősíthető.

Az azonban továbbra sem tagadható, hogy a honvédelmi büdzsé legjelentősebb kiadási tétele a személyi juttatásokat teszi ki. A humánállomány bér- és járulék terhe 2010-ben 132 milliárd forintot tesz ki, ez a költségvetés 47,3 százalékát emésztí fel. Amennyiben viszont ehhez hozzávesszük, hogy a tárca az adott évben további 26 milliárdot költ a hivatásos katonák kedvezményes nyugellátásának kiadásához, akkor ez azt jelenti, hogy a költségvetés 56-57 százalékban már eleve determinált a személyi juttatások okán. Mindez úgy állhat elő, hogy 2010-ben a 13. havi kiegészítés elvételéről, valamint a közigazgatásban és közalkalmazásban dolgozók bér-befagyasztásról döntött a Kormány, így illetményfejlesztéssel eleve nem kalkulálhatott a tárca.

Működési és fenntartási kiadásokra a tárca költségvetési kereteinek 38-39 százaléka fordítható, mintegy 106-107 milliárd forint értékben. Az egyik legjelentősebb kiadási tétel ezen kiadási fejezeten belül a Gripen bérleti díj és az ezzel kapcsolatos egyéb járulékos költségek (pl. fegyverbeszerzés, pilótaképzés), mintegy 25,5 milliárd forinttal terhelik a védelmi büdzsét.

A nemzetközi feladatokra a 2009-re tervezett 33 milliárd forintot helyett 2010-ben csak 31,5 milliárd forint jut, amelyből finanszírozni kell – többek között – a külképviseleti feladatokat, a NATO és az EU költségvetésekhez történő magyar hozzájárulásokat, illetve a béketámogató és válságkezelő kiadásokat. A nemzetközi expedíciós képességek gyakorlati megvalósítására, békeépítésre és békefenntartásra 2010-ben 16,8 milliárd forint jut, melyből az afganisztáni szerepvállalás (MH-PRT), 11,3 milliárdot, a koszovói feladatok (KFOR Zászlóalj) további 3,7 milliárd forintot emésztenek fel. Ez a közel 17 milliárdos támogatási keret mindenképpen előrelépésnek minősíthető, hiszen ezen utóbbi feladatokra

2008-ban mintegy 12 milliárd, 2009-ben 15 milliárd forint jutott. (A költségvetés vitájával párhuzamosan 2009 novemberében fogadta el a Kormány az új Afganisztán stratégiát. 2010-ben a honvédelmi tárca a megváltozott biztonsági körülményekre való tekintettel a Magyar Honvédség szerepvállalásának az átalakítását tervezi. A hangsúlyt az afgán haderő kiképzésére és tovább képzésére helyezik át.) Megjegyzendő, hogy a válságkezelő és békeműveletek keretében felajánlott egyéb alegységek (NRF és Battle Group) előirányzata mindössze 85 millió forint, ám ez a támogatás a 2009-es évhez hasonlóan – kormányzati garanciával és jóváhagyással – „felülről nyitott”.

A dologi és működési fejezeten belül a Honvédelmi Minisztérium kezelésében lévő csapatok és intézmények központi természetbeni ellátásának biztosítására mintegy 6, 7 milliárd forintot, az elhelyezési, üzemeltetési, fenntartási és őrzésvédelmi szolgáltatások központi megvásárlására 27, 7 milliárd forintot költöthet az illetékes tárca. Aggasztó, hogy a tárca 2010-ben még mindig 2,5 milliárdot fordít élőerős és technikai őrzésvédelmi feladatokra, miközben ingatlan-karbantartásra 2 milliárd, K+F feladatokra 100 millió, katasztrófavédelmi feladatokra pedig – a 2009-ben folyósított 100 millió helyett – csak 37 millió forint jut. Az Állami Számvevőszéknek a 2010-es költségvetési tervezetet véleményező jelentése egyértelműen felhívja a Honvédelmi Minisztérium figyelmét arra, hogy nem történt meg az őrzés-védelmi szerződések felülvizsgálata. A jelentés egyben leszögezi, hogy a minisztérium a szerződések komplex felülvizsgálatát azok nagy száma miatt a költségvetési tervezés időszakában nem tartotta lehetségesnek, ugyanakkor úgy nyilatkozott, hogy lehetőség mutatkozik akár a szerződések egyoldalú felmondására is, igaz a biztonsági előírások miatt hosszabb előkészítés mellett.

Sajnálattal kell ugyanakkor megállapítanunk, hogy a felhalmozási (fejlesztési) fejezet a legnagyobb vesztese a 2010-es költségvetésnek. Fejlesztésre ugyanis 2010-ben mindösszesen 14 milliárd forint, a tárca kiadási előirányzatának az 5,1 százaléka jut, szemben a 2009-ben betervezett kb. 25 milliárd forinttal, ami az akkori összkiadás mintegy 8 százalékát jelentette. A felhalmozási volumen kitüntetett vizsgálatát az adja, hogy ez a keret az, amelyből az esedékes katonai fejlesztések 2010-ben finanszírozhatók. Ez a korlátozott forrásbázis azonban teljes egészében kizárja, hogy az adott évben a védelmi szférán belül komolyabb fejlesztések megvalósulhassanak. Ráadásul a tényleges katona-technikai fejlesztések, felújítások volumene csak 10,8 milliárd (az összkiadás 3,6 százaléka), mivel a közel 14 milliárdos keretből 2,7 milliárdot a NATO Biztonsági Beruházási Programjához kapcsolódó hazai hozzájárulás, további 550 milliót pedig a lakástámogatási dotáció emészt fel. A központilag kezelt lakástámogatási előirányzat elköltésére csak a katona és polgári állomány önerős lakásépítésének, lakásvásárlásának támogatására munkáltatói kölcsön, illetve vissza nem térítendő támogatás formájában kerülhet sor. 2008-ban erre a szociális támogatási formára 1,6 milliárd, 2009-ben 1,2 milliárd forint jutott.

2010-ben a honvédelmi tárca a szűkös keretek között kívánja felújítani – többek között – BTR-80 típusú harcjárműit (600 millió Ft), valamint tovább modernizálni az AN-26 szállító repülőgépet (133 millió Ft). (2009-ben már szűk 1 milliárd forint jutott az AN-26-os szállító gép felújítására.) További közel 215 milliót fordít a minisztérium a tábori ételmezés feltételeinek javítása érdekében

történő beszerzésekre, miközben valódi katona-technikai fejlesztésekre összesen 5,3 milliárd forint marad. Ennek keretében kicsit több mint 3 milliárdot tervez költeni a tárca tábori híradó és informatikai rendszerek (pl. URH rádiók) beszerzésére, míg a fennmaradó 2,2 milliárdot a „Gépjármű beszerzési programra” költi. 2009 után 2010-ben sem jut költségvetési forrás a MI-24-es harci helikopterek fejlesztésére.

Konklúziók

A 2006 óta regnáló minisztériumi vezetés az elmúlt három évben jelentősen modernizálta a minisztériumi struktúrát, illetve a Magyar Honvédség elavult szerkezetét. A védelmi költségvetés reformja azonban elmaradt. Szakmai aggodalommal kell megállapítanunk, hogy ezen a 2010-es költségvetés sem változtat, sőt egyre-inkább úgy tűnik, hogy a védelmi szféra anyagi ellátottsága megrekedt az utóbbi években realizálódó GDP-arányos 1 százalékos körüli szinten. Ebből adódóan a legfontosabb kritikai észrevételeink a következők:

- Továbbra is a legjelentősebb kritika azzal kapcsolatban fogalmazható meg, hogy a honvédelmi szféra, most már a ötödik-hatodik éve nagymértékben alulfinanszírozott. Nem az a legnagyobb probléma, hogy a NATO informális elvárását a kormányzat képtelen teljesíteni, sokkal inkább az, hogy az ágazat nem képes a GDP-arányos 1-1,1 százalékos méltatlanul alacsony támogatási körből kitörni. Méltányolandó ugyan, hogy a honvédelmi miniszter 2008. december 9-én az Országgyűlés honvédelmi, valamint a külügyi bizottságainak közös ülésén –továbbá a 2008. októberi NATO informális miniszteri tanácskozáson elhangzottakhoz hasonlóan – 2009 őszén (szeptember 10.) ismételtén bejelentette, hogy a kormány 2010-től 2013-ig 0,2 százalékkal kívánja növelni a védelmi költségvetést, ismerte azonban a gazdasági válságból következő kockázatokat, nehezen véljük teljesíthetőnek a kormányzati szándékot.
- Az előzőekből viszont az is következik, hogy az eredeti költségvetési tervezetben megfogalmazott elérendő feladatok, miszerint a hangsúly továbbra is a Magyar Honvédség alkalmazhatóságának, telepíthető képességének a növelésén, magas szintű katonai képességek kialakításán, valamint a haderő missziós és professzionális jellegének erősítésén van, nem vagy csak alig teljesíthető. Az nem kellően megalapozott kommunikációs magyarázat, hogy a közeljövőben országvédelmi szempontból a magyar haderő önálló műveleti alkalmazására nem kell számítani, miként az sem, hogy az ország szövetségesi feladatait (pl. Nyugat-Balkán, Afganisztán) erőn felül látja el.
- További probléma, hogy az 1-1,1 százalékos GDP-arányos honvédelmi költségvetés 98 és 99 százalék között determinált, ami azt jelenti, hogy a minisztériumi vezetés mozgástere egyenlő a nullával. Ezt Füredi Károly a minisztérium illetékes szakállamtitkára is elismerte a honvédelmi bizottság 2009. szeptember 29-i ülésén.
- Súlyosbítja a helyzetet az is, hogy az inflációs adatokat is figyelembe véve reálértékben egyértelmű csökkenést könyvelhet – évről-évre – a védelmi ágazat.

- A humánállomány bérezése és az egyéb juttatások túlzó mértékben túlterhelik az ágazatot. Ez 2010-ben az összkiadás több mint 50 százalékát emésztí fel. Az utóbbi évek költségvetési tapasztalatai alapján kijelenthetjük, hogy a közeljövőben nincs esély arra vonatkozólag, hogy az összkiadáson belül egy egészséges finanszírozási szisztéma alakuljon ki, melyben a bérjellegű kiadások a működési költségek és a fejlesztési források keretösszegei közelítenek egymáshoz.
- A közel 30 milliárd forintot kitevő Hadszerelés-fejlesztési programok (zárt keret) felhasználásáról alapvetően a Kormány (Pénzügyminisztérium) dönt, melynek 2010-re elsődlegesen vállalt feladata a költségvetési hiány kordában tartása. Kicsi a valószínűsége annak, hogy gazdasági válság közepette, megalapozott gazdasági növekedés hiányában az állami bevételek (adók, járulékok) 102,9 százalékon teljesülnek. Ennek ismeretében nagyobb a valószínűsége annak, hogy ez a központilag zárt 29 milliárd forint végleges elvonásra kerül a védelmi szférától.
- 2010-ben – a Gripen-programot leszámítva – alig több mint 10 milliárd forint jut technikai modernizációra és fejlesztésre, ez a védelmi költségvetés mindössze 3-4 százalékát teszi ki. A már nevesített, a „Magyar Honvédség további fejlesztésének irányairól” szóló országgyűlési határozat mindeközben kimondja, hogy a haditechnikai fejlesztésekre fordított források arányának el kell érnie a védelmi kiadások 20 százalékát. Látható, hogy a direktíva és a tényleges valóság között nagyon mély szakadék feszül. Ezzel szemben a 2001-ben és 2003-ban beindított (illetve folytatott), alapvetően elhibázott Gripen-program továbbra is ellehetetleníti az egyéb szükségszerű innovációt. A nevesített vadászgép-program ugyanis egymagában jóval több pénzből (25,5 milliárd Ft) gazdálkodhat 2010-ben, mint a többi fejlesztési előirányzat együttvéve.

Mindazonáltal le kell szögeznünk: gazdasági válságban van az ország. Tombor András helyesen állapítja meg tanulmányában, miszerint, olyan körülmények között, amikor is az ország és a vállalkozói szféra állapota gazdasági értelemben tragikus, a társadalomban jelentkező szociális zavarok kezelése rendre újabb forrásokat igényel a központi költségvetéstől, s amikor a nemzeti szuverenitás katonai értelemben nincs veszélyben, akkor az teljes egészében természetes folyamat, ha a katonai költségvetési források befagyasztása nem vált ki komolyabb szakmai-társadalmi ellenállást. Egyetérthetünk Tálas Péterrel abban, hogy elosztható források szűkösségének időszakában sem a katonai biztonsággal elégedett társadalom, sem a politikai osztály nem szokta pótlólagos forrásokhoz juttatni azt az ágazatot, melyet sikeresnek minősít, mi több kísértést érez arra, hogy további forrásokat vonjon ki arról a területről. Ebből pedig csak az következhet – vallja helyesen Tálas –, hogy a következő években a védelmi szférának sokkal költségkímélőbb és korlátozottabb prioritásokra koncentráló biztonság- és védelempolitikát kell folytatnia.

Irodalom

Gazdag Ferenc: Rendhagyó portré az első hatvan év után. Nemzet és Biztonság, 2009.április, 3-15. o.

Kern Tamás: A Gripen-projekt – Egy elhibázott katonai beszerzés margójára. Kommentár, 2008. 2. szám, 95-109. o.

Kern Tamás: Óvatos továbblépés, politikai konszenzus, állandósuló anomáliák – Biztonság és katonapolitika 2008-ban. Magyarország Politikai Évkönyve 2008-ról II. kötet (szerk: Sándor Péter – Vass Iászló), DKMKKA, Budapest, 2009. 1307-1323 o.

Szenes Zoltán: Magyar honvédség a NATO-ban. Mit várhatunk Rigától? Hadtudomány, 2006. 4. szám.

Tálas Péter: A NATO új stratégiai koncepciója – adalékok a magyar szempontoz. Nemzet és Biztonság, 2009. október, 61-73. o.

Tombor András: A gazdasági világválság fogságában. Magyar védelem- és katonapolitika 2010 után. Nemzeti Érdek, 2009. ősz, 3. szám, 76-90. o.

Védelmi miniszterek egyeztetése. http://www.hm.gov.hu/hirek/sajtokozlemenye_gates_szekeres, 2009. 09.10. Letöltve, 2009. 11.24.

A XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet 2010. évi költségvetése, Budapest, 2009. augusztus

A 2010-es költségvetési törvénytervezet

A 2010-es költségvetési törvénytervezetről készített ÁSZ jelentés

Az Állami Számvevőszék 0905. számú jelentése a Honvédelmi Minisztérium fejezet működésének ellenőrzéséről, 2009. április.